

R. I. P.

Kant v svojem filozofskem načrtu o večnem miru povzame Aristotelovo klasičfikacijo državnih oblik. Kant je namreč videl enega od pogojev utopije miru v **republiki**. Nikakor pa je ni hotel enačiti z demokracijo. Oblike države (**civitas**) lahko delimo glede na nosilce državne oblasti ali pa glede na način, kako se upravlja ljudstvo. **Forma imperii** je odvisna od tega, ali ima oblast v rokah eden, nekateri ali vsi (avtokracija, aristokracija in demokracija). Oblika upravljanja (**forma regiminis**) je lahko republikanska ali despotska. Republikanizem je državni princip, ki zahteva, da je v državi izvršna oblast ločena od zakonodajne. Despotizem obstaja tam, kjer država samovoljno izvaja zakone, ki jih je sprejela, oziroma kjer se oblast poslužuje javne volje kot svoje zasebne. Od omenjenih treh državnih oblik je demokracija v pravem pomenu despotija, ker ustanovi takšno izvršno oblast, kjer vsi odločajo o enem ali celo proti enemu tako, da odločajo vsi, ki vendar niso vsi. To je za Kanta protislovje obče volje s seboj in svobodo.

To klasično razlikovanje nam razloži nelagodje demokracij Zahoda, ko se je njihovo zdravilo pokazalo kot poguben in neobvladljiv krvavi ples. Ljudstvo se je ponekod "zgodilo" kot drhal in oblast drhali oziroma demokracija je postala način ohranjanja prejšnjih privilegijev. Zahod je pozabil, da so nekoč svojo demokracijo obrzdali v praviloma krvavih proti/revolucijah. Danes je **bellum omnium contra omnes** z ulic prešel v parlament, kjer se nenasilno izravnavajo družbeni antagonizmi, hkrati pa je postal nekakšen zoološki vrt nasilja in neumnosti moderne spektakelske politike. Slo po svobodi, ki se izmika občemu zakonu, je država socializirala v šoli, cerkvi in vojski. Srednjeveški religiozni simboli in rituali so se v moderni državi sekularizirali. V čisti obliki jih danes najdemo v militarističnem patriotizmu. Demokracija je postala republikanska, oblast je prešla z drhali na zakon.

S tega gledišča je jasnejši pogled na nesporazum med Zahodom in Balkanom. Balkan je vzel demokracijo dobesedno, medtem ko je na Zahodu to zgolj metafora. Skupna podlaga drhali so sentiment, ki jih porajajo osebne in kolektivne frustracije in ki se artikulirajo zdaj kot revolucionarna vznesenost, zdaj kot pravičništvo, zdaj kot nacionalizem, ter se sproščajo najprej kot obmetavanje z jogurti, potem kot množično neartikulirano kruljenje, ki ga "ne čuje dobro" niti vodja, na koncu pa se sprevržejo v klanje tistih, ki ne sodijo v demos. Medtem ko morajo v republiki posamezniku z vzgojo in prevzgojo odstraniti prirojeni strah

in ga opogumiti z državno mitologijo, da bi bil uporaben v vojni, pa demokratična množica prekipeva v drznosti. V republiki je ljudstvo pacifistično, politiki pa militantni, v demokraciji je drhal krvoločna, Karadžić in Milošević pa sta mirovnika, na katera so naslovljene diplomatske "mirovne" pobude. Vojna, ki jo vodi oboroženo ljudstvo proti drugemu oboroženemu ljudstvu, je nujno genocid. V tem pogledu ne gre za pravo vojno in celo NATO postane v teh okoliščinah paradna organizacija, kajti če bi se postavil proti katerikoli strani, bi zagrešil "svoj" genocid in bil proti demokraciji.

Države, ki imajo moč, so prisiljene vztrajati v lastnih fantazmah, ker so potisnile druge, da fantazmo realizirajo. Do subjektov na Balkanu (v Afriki, razpadli Sovjetski zvezi itd.) se nočejo in ne morejo obnašati kot do držav, temveč kot do različnih ljudstev. Politika se tako humanizira, saj se ne obrača na abstraktno entiteto moderne države, temveč na ljudi, ki so vpleteni v "tragične okoliščine". Na mesto politike moči stopi moč humanitarnega menedžmenta, ki ima bržkone prav tako pomembne finančne učinke kot vojno vmešavanje. Topove že imajo, dajmo jim še maslo!

Kant veže utopijo večnega mira na republiko, oblast drhali pa uresničuje mir kot premirje med spopadi. Filozof je ustvaril utopijo miru, medtem ko jo oblast drhali uresničuje. Kot mir pokopališč, kot dobesedni večni mir.

Kako misliti vojno? Iz vloge posameznika, ki ga tepta ta prikazen svetovnega duha je sploh ni mogoče misliti. Distanco, ki jo potrebuje misel, dosežejo tisti, ki so izvzeti. Pregnani in soseska vojne le-te ne misli kot udeleženec, ki mu groza hromi um, o nji lahko le spekulira, se je samovoljno spominja ipd. Edini, ki so udeleženi in hkrati vojno mislijo ter jo usmerjajo, so vojskovodje. Zato je ne moremo razumeti, ker je naloga vojskovodij, da združijo razum in norost, politiko in strasti, tehniko in smrt. Bertolt Brecht je menil, da se neumnost skriva tako, da zavzame velikanske razsežnosti. Veličina, ki skriva neumnost vojne, so njeni ideali, ki jih poosebljajo domovini zvesti, narodu privrženi, vodji podvrženi, v veri goreči pravičnejši.

Ko je vojne konec, preživi njena mitologija. Zdaj Bog, zdaj cesar, kdaj drugič domovina in nato svoboda. Vojna kot podaljšana in povsem sekularizirana politika se vrne v teološke višave. Srce igra ob spominu na junaštva, domišljija buri prekipevajoče mladce. "Vsi ste se rodili prepozno!" prepričujejo s prižnic, spominskih slovesnosti in hollywoodskih podob. Vojna je tako lepa, vojščaki tako plemeniti! Morija se prelevi v zmagoviti boj za svobodo. Žrtve so pozabljene. Prej ko bodo pozabljene, prej se lahko začne nov ples.

Je vojna motnja miru ali pa je mir začasni premor v vojni? Vprašanje se zdi sila pomembno sodobnim teoretikom zgodovine in človeške nravi. Za Kanta je bila vojna naravno stanje, ki je pripomoglo k temu, da so se ljudje razselili po svetu in bili prisiljeni, da uzakonijo medsebojne odnose. Za vojno ni potreben

poseben povod, zdi se, da je vtisnjena v človekovo **naravo** in da velja za nekaj plemenitega. Vendar, če človekova narava hoče, da se godi to ali ono, to še ne pomeni, da nam vsiljuje dolžnost, da kaj storimo. Človekov praktični um je svoboden, z njim je mogoče preseči naravne nagone. Vojna nam je po naravi vrojena, mir pa je po umu dolžnost!

Kant meni, da je pot k miru odprta, ko vladarji prisluhnejo filozofom:

“Ne gre pričakovati, da bodo kralji postali filozofi ali pa filozofi kralji – to pa tudi ni zaželeno, ker posest oblasti nujno kvari svobodno umno presojo. Je pa kraljem in kraljevskim ljudstvom – tistim, ki vladajo samim sebi po postavah enakosti – potrebno za osvetlitev njihovega poslanstva, da ne dopustijo, da bi izginil ali obmolknil razred filozofov, temveč da se ga pusti govoriti javno. Ker je ta razred po svoji naravi nesposoben, da se skrivno organizira in kuje zarote, je odvečen vsak sum, da bi se utegnil ukvarjati s kakršnokoli propagando.”

Leto 1795 je bilo vse prej kot leto miru. Starega filozofa niso poslušali pravi ljudje. Danes so se novi filozofi spremenili v kartografe in hujskače. Akademije znanosti in umetnosti so zarisale meje pokolov. Svoboda javnega govora je splošna, pa kaj, ko nima nihče nič povedati.

Minilo je natanko dvesto let od objave **Večnega miru**, ki je za našo dolžnost oznanil uresničitev javnega prava, četudi na neskončni črti postopnega približevanja. Večni mir bi moral slediti temu, kar se je imenovalo mirovne pogodbe, v resnici pa je šlo za premirja. Večni mir naj ne bo prazna misel, temveč **naloga**, ki se postopno rešuje in bliža končnemu cilju. Časovni intervali, ki so po Kantu potrebni za to napredovanje, naj bi bili čedalje krajši. Stari filozof se je motil: pot od Königsberga do Kaliningrada in nazaj je čedalje daljša!

Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo ima za naslovno temo sveto vojno in balkanski mir. Križarske vojne niso bile tisto, kar so nam risali mladinski stripi in romani, vojna za Sveto deželo je bil krvoločni pohod, ki je Evropo rešil presežka moške plemiške populacije, ki je mešala štrene fevdalni dediščini. Mimogrede pa so križarji požgali še kakšen Zadar ali Carigrad, nakradli, kar se je dalo in se v premoru med posiljevanjem in klanjem spovedali tistemu, ki jim je dal odrešitev za zločine, ko so šli “osvobajati” Sveto deželo. Tudi **jihad** naj bi ne bil tisto, kar nam prikazujejo stereotipi v medijih, kjer je “komunistično nevarnost” zamenjala grožnja “islamskega fundamentalizma”. Le Balkan je ostal tisto, kar je vedno bil: ločnica, kjer se stapljata mir in vojna, svetost in banalnost, junaštvo in podlost, zgodovinskost in provincialnost, mitos in logos. Karl May si je za svoje pustolovske romane izbral Divji zahod, arabske puščave in balkanska gorovja. Balkan je zadnja pustolovščina. Ameriške indijance so iztrebili, v arabskih puščavah se kadijo naftne rafinerije, tihomorski raj je razprodan turistom. Balkan je zadnji romantični kraj pod soncem, le da njegovi prebivalci tega nočejo razumeti: ko pridejo Old Shatterhand in drugi junaki CNN,

se v Sarajevu obnašajo "normalno" – prirejajo gledališke predstave, hodijo v diskoteke, posedajo v kavarnah, ustvarjajo umetniška dela, se prerivajo na avobusih in jim je odveč drezanje v njihovo trpljenje. Kot da bi bili Evropejci!

Darij Zadnikar